

ΓΑΛΑΖΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ: Η ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Η Μεσόγειος: η πορεία από μια θάλασσα ελευθερίας σε μια περιοχή οικονομικής ανάπτυξης

Μέχρι και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα οι θάλασσες και οι ωκεανοί αντιπροσώπευαν το απέραντο γαλάζιο, τον τόπο όπου η ανθρωπότητα δεν δεσμευόταν από όρια και περιορισμούς. Το πρώτο σύννεφο ανησυχίας ήταν η υποβάθμιση των ιχθυαποθεμάτων, αποτέλεσμα της όλο και πιο εντατικής τους εκμετάλλευσης. Ήταν επίσης και το πρώτο δείγμα των ορίων των ωκεανών και παράλληλα η πρώτη νύξη για την ανάγκη ρύθμισης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων (στη συγκεκριμένη περίπτωση της αλιείας) προκειμένου να διατηρηθούν οι θαλάσσιοι πόροι.

Πληθώρα δραστηριοτήτων έχει αναπτυχθεί τόσο στις παράκτιες περιοχές όσο και στην ανοιχτή θάλασσα, δραστηριότητες που ανταγωνίζονται για τον ίδιο χώρο. Ορισμένες, όπως η ναυτιλία, έχουν εντατικοποιηθεί. Ο τουρισμός κρουαζιέρας αυξάνεται σταθερά και παράλληλα το ανθρώπινο αποτύπωμα επεκτείνεται στα βάθη των ωκεανών μέσα από την αναζήτηση και έρευνα για υδρογονάνθρακες. Νέοι τομείς, όπως τα θαλάσσια αιολικά πάρκα αλλά και η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων του θαλάσσιου βυθού, σχεδιάζονται και αναπτύσσονται στη Μεσόγειο.

Το απέραντο γαλάζιο δεν υπάρχει πλέον και προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αυξανόμενες πιέσεις που δέχονται τα θαλάσσια οικοσυστήματα αναδύεται η ανάγκη για θαλάσσια χωροταξία προκειμένου οι δραστηριότητες να οργανωθούν στον χώρο και να σχεδιαστούν έτσι ώστε οι θαλάσσιοι πόροι να χρησιμοποιούνται με πιο βιώσιμο τρόπο. Ή μήπως - και εδώ ακριβώς ανακύπτει η ανάγκη για το πρόγραμμα MedTrends - η θαλάσσια χωροταξία προτείνεται απλώς ως ένα εργαλείο που θα ενισχύσει επιπλέον επενδύσεις και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη εξασφαλίζοντας μονάχα σαφέστερους κανόνες;

Το πρόγραμμα MedTrends¹

Το πρόγραμμα MedTrends εντοπίζει και απεικονίζει τις αλληλεπιδράσεις και τις συγκρούσεις ανάμεσα στην ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων τόσο μεταξύ τους όσο και ως προς την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Για πρώτη φορά συγκεντρώνεται συνολικά η διαθέσιμη πληροφορία για όλους τους οικονομικούς τομείς που επηρεάζουν το θαλάσσιο περιβάλλον σε κάθε χώρα, καταγράφονται οι τάσεις τους με ορίζοντα το 2030 και απεικονίζονται σε χάρτες η συνολική εικόνα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη Μεσόγειο. Επιπλέον, αυτή η ολοκληρωμένη

¹ Η έκθεση «Γαλάζια Ανάπτυξη στη Μεσόγειο: Η πρόκληση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης - Ελλάδα» συντάχθηκε από τη σύμπραξη μελετητικών γραφείων και μελετητών «Θύμιος Παπαγιάννης και Συνεργάτες ΑΕΜ», «Όμικρον ΕΠΕ», «Β. Δομιτσόγλου, Σ. Διαμαντίδου & ΣΙΑ Ε.Ε.» και «Νίκος Γιαννάκης, Δρ. Βιολόγος-Περιβαλλοντολόγος» για λογαριασμό και σε συνεργασία με το WWF Ελλάς στο πλαίσιο του προγράμματος Med (MED PROGRAMME <http://www.programmemed.eu/en>) με κωδικό 1M-MED14-08 MEDTRENDS και τίτλο: «MedTrends – Μελλοντικές Τάσεις στη Μεσόγειο Θάλασσα» που χρηματοδοτείται κατά 75% από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και κατά 25% από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων. Το πρόγραμμα υλοποίησε το WWF, ως δικαιούχος.

θεώρηση όλων των θαλάσσιων τομέων συνδέεται με την ανάγκη διατήρησης του βασικού πόρου, του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η ανάλυση έγινε σε μεσογειακό επίπεδο αλλά και στο επίπεδο των οκτώ μεσογειακών χωρών της ΕΕ (Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Κροατία, Κύπρος, Μάλτα και Σλοβενία).

Οι τομείς που εξετάστηκαν στην Ελλάδα είναι η επαγγελματική και η ερασιτεχνική αλιεία, οι υδατοκαλλιέργειες, η έρευνα και η εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, οι θαλάσσιες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, οι θαλάσσιες μεταφορές, ο τουρισμός, η ανάπτυξη του παράκτιου χώρου και η ρύπανση από χερσαίες πηγές.

Από το 2014 η ΕΕ έχει αναπτύξει τη «Γαλάζια Ανάπτυξη» ως μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και του ναυτιλιακού τομέα. Μια βασική συνιστώσα της Γαλάζιας Ανάπτυξης είναι η στοχευμένη προσέγγιση για τη βιώσιμη ανάπτυξη πέντε βασικών τομέων: υδατοκαλλιέργειες, παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός, γαλάζια βιοτεχνολογία, θαλάσσια ενέργεια και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων του θαλάσσιου βυθού, χωρίς παράλληλα να αγνοούνται άλλοι θαλάσσιοι τομείς. Ωστόσο, παρά τις διάφορες πρωτοβουλίες υποστήριξης της Γαλάζιας Ανάπτυξης, λίγα γνωρίζουμε όσον αφορά αφενός στις μελλοντικές τάσεις των θαλάσσιων τομέων στη λεκάνη της Μεσογείου και αφετέρου στο πόσο αυτές οι τάσεις μπορεί να επηρεάσουν, θετικά ή αρνητικά, τα θαλάσσια οικοσυστήματα και την επίτευξη των στόχων της Οδηγίας Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική.

Ενόψει των μελλοντικών διαβουλεύσεων για τη θαλάσσια χωροταξία, η θέση του MedTrends σαφώς θέτει σε προτεραιότητα το περιβάλλον και τη βιωσιμότητα των φυσικών πόρων. Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε στο πρόγραμμα από όλους τους εταίρους σε όλες τις χώρες και η οποία εξετάζει, προβλέπει και απεικονίζει αθροιστικά τις επιπτώσεις περισσότερων τομέων, βοηθάει στον εντοπισμό των σημαντικών θεμάτων, όσον αφορά στην επίτευξη της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης και της θεσμοθέτησης ενός δικτύου Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών που να καλύπτει το 10% της λεκάνης της Μεσογείου μέχρι το 2020, σύμφωνα με τον στόχο της διεθνούς σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα. Η πολυεπίπεδη χαρτογραφική απεικόνιση συμβάλλει στον καταρχάς εντοπισμό των περιοχών, όπου ο ανταγωνισμός των τομέων όσον αφορά είτε στον χώρο είτε στους φυσικούς πόρους θα είναι εντονότερος, με τις ανάλογες βέβαια επιπτώσεις στα φυσικά οικοσυστήματα.

Εν κατακλείδι, το πρόγραμμα MedTrends αναδεικνύει τη συνολική εικόνα του θαλάσσιου χώρου σε βάθος εικοσαετίας, όπως προκύπτει λόγω της αλληλεπίδρασης των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στον παράκτιο και τον θαλάσσιο χώρο, και του περιβάλλοντος που αυτές επηρεάζουν. Επίσης, αντιμετωπίζει το ζήτημα της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και τονίζει τον κίνδυνο συγκρούσεων ανάμεσα στην υλοποίηση της Στρατηγικής για τη Γαλάζια Ανάπτυξη και την προστασία των φυσικών πόρων και των οικοσυστημάτων.

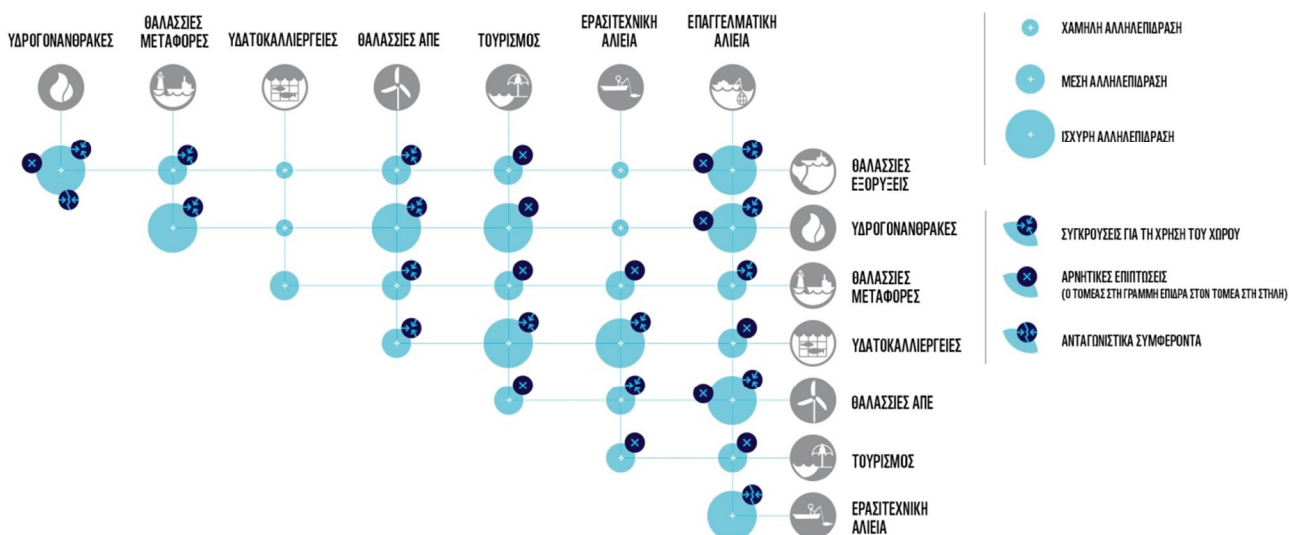
Αποτελέσματα

Η Μεσόγειος θάλασσα συνδυάζει ισχυρή ανθρώπινη παρουσία, δημογραφικές πιέσεις και πολυάριθμες θαλάσσιες δραστηριότητες με τις ωκεανογραφικές συνθήκες μιας ημίκλειστης θάλασσας – ας μη ξεχνάμε ότι η ίδια η λέξη Μεσόγειος σημαίνει «στο μέσο της γης» - κατάσταση που εντείνει την ανταπόκριση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων στις ανθρώπινες

πιέσεις. Για τον λόγο αυτό, η Μεσόγειος αποτελεί ένα πολύ ενδιαφέρον πεδίο εφαρμογής της θαλάσσιας χωροταξίας.

Ως κομμάτι της Μεσογείου, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από την εκτεταμένη ακτογραμμή της, τα πολυάριθμα νησιά της και τον πλούτο των θαλασσών της. Η άμεση αυτή σχέση με τη θάλασσα έχει δημιουργήσει ένα πλέγμα σχέσεων και εξαρτήσεων μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου. Αυτή η πολυπλοκότητα αναμένεται να αυξηθεί, καθώς οι δραστηριότητες θα καταλαμβάνουν περαιτέρω χώρο και πόρους, δημιουργώντας συνθήκες ασφυξίας για τα οικοσυστήματα. **Αν και για κάποιους τομείς η σχέση μπορεί να είναι συνεργιστική, η μεγέθυνση των διαφόρων τομέων θα αυξήσει τη ζήτηση χώρου και πόρων στις παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές, με κίνδυνο να υπάρξουν έντονες συγκρούσεις μεταξύ των τομέων αλλά και μεταξύ των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και του περιβάλλοντος.** Οι συγκρούσεις ομαδοποιούνται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

- Συγκρούσεις που αφορούν στη χρήση του χώρου όταν η μια δραστηριότητα αποκλείει άλλες, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ανάπτυξη του παράκτιου χώρου.
- Αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ιδιαίτερα όσον αφορά σε δραστηριότητες που εξαρτώνται άμεσα από την καλή κατάσταση υγιών οικοσυστημάτων (κυρίως η αλιεία και ο τουρισμός).
- Ανταγωνισμός ως προς τη χρήση κοινών θαλάσσιων πόρων με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα την αλληλεπίδραση ανάμεσα στην επαγγελματική και την ολόενα αυξανόμενη ερασιτεχνική αλιεία.

Η **επαγγελματική αλιεία** είναι ο τομέας που επηρεάζεται περισσότερο από την ανάπτυξη των διαφόρων δραστηριοτήτων στον θαλάσσιο χώρο. Τα διαθέσιμα αλιευτικά πεδία περιορίζονται και πιέζονται από την ανάπτυξη δραστηριοτήτων όπως η έρευνα και η ανάπτυξη των υδρογονανθράκων, οι θαλάσσιες μεταφορές και οι θαλάσσιες ΑΠΕ. Παράλληλα, και τα ιχθυαποθέματα απειλούνται από την ανάπτυξη σχεδόν όλων των τομέων,

κυρίως λόγω της ρύπανσης (ρύπανση από χερσαίες πηγές, θαλάσσια ρύπανση από ατυχήματα, θόρυβος από σκάφη και σεισμικές έρευνες, κ.ά.).

Ο δεύτερος τομέας που επηρεάζεται σημαντικά είναι ο **τουρισμός**, καθώς αφενός στηρίζεται στη διαθεσιμότητα καλής ποιότητας παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος, ενώ ισχυρές αλλοιώσεις της φυσιογνωμίας του τοπίου (θαλάσσιες ΑΠΕ, υδρογονάνθρακες, ανάπτυξη του παράκτιου χώρου), ενός ακόμη δηλαδή τουριστικού πόρου, μπορούν να τον επηρεάσουν αρνητικά.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της αυξανόμενης χρήσης του χώρου αποτελεί ο τομέας των θαλάσσιων μεταφορών και η συνολική κίνηση στις ελληνικές θάλασσες, εγχώρια και διεθνής. Αν και η Μεσόγειος αποτελεί ήδη σημαντική δίοδο διεξαγωγής του διεθνούς εμπορίου, οι προβλέψεις για τη ναυτιλιακή κίνηση ανέρχονται σε μια μέση ετήσια αύξηση 4% για τη Μεσόγειο. Τομείς που προβλέπεται να παρουσιάσουν δυναμική αύξηση σε εθνικό επίπεδο είναι η υδατοκαλλιέργεια και ο τουρισμός, κλάδοι που κρατούν θετικά ποσοστά παρά την κρίση, με τις ανάλογες επενδύσεις σε περαιτέρω υποδομές. Η εικόνα που θα παρουσιάσουν ανερχόμενοι τομείς, όπως οι θαλάσσιες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η εξόρυξη υδρογονανθράκων, παραμένει άγνωστη, αλλά οι προσδοκίες ανάπτυξής τους είναι μεγάλες και αναμένεται να καταλάβουν μεγάλο ποσοστό του θαλάσσιου χώρου. Παραδοσιακοί τομείς, όπως η αλιεία, αν και είναι πολύ βασικοί σε όλες τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές φαίνεται να χάνουν σταδιακά τα πεδία άσκησης των δραστηριοτήτων τους.

Παράλληλα, η διάχυτη φύση των επιπτώσεων των διαφόρων δραστηριοτήτων και η δυσκολία άμεσου προσδιορισμού των πηγών των πιέσεων στο θαλάσσιο περιβάλλον από χερσαίες δραστηριότητες, δημιουργεί προβλήματα στη διαχείρισή τους. Η ρύπανση από δραστηριότητες αγροτικές, βιομηχανικές και αναψυχής, όπως και η ρύπανση από τις αστικές περιοχές, επηρεάζουν την κατάσταση του θαλάσσιου χώρου σωρευτικά με αποτέλεσμα ιδιαίτερα οικοσυστήματα, όπως οι κλειστοί κόλποι, να υποβαθμίζονται σοβαρά. Παράλληλα, ρύποι που παράγονται στη θάλασσα διαχέονται ανάλογα με τις κλιματολογικές συνθήκες, δημιουργώντας μια ανισοκατανομή στον χώρο ως προς τη σχέση δραστηριότητας, πίεσης και επίπτωσης. Η αντίδραση των οικοσυστημάτων σε αυτές τις αλλαγές άρχισε να μελετάται ως προς το σύνολο των επιπτώσεων τα τελευταία χρόνια.

Τόσο σε εθνικό όσο και σε μεσογειακό επίπεδο υπάρχει ανάγκη μιας συνολικής στρατηγικής που θα επιτρέψει αφενός τον κοινό προγραμματισμό μεταξύ δραστηριοτήτων και αφετέρου τη συνολική εκτίμηση και διαχείριση των επιπτώσεών τους. Με γνώμονα να δημιουργηθεί χώρος για την ανάπτυξη των οικοσυστημάτων, των ειδών και των οικοτόπων, και για τη συνολική ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, ο σχεδιασμός μπορεί να δράσει προς όφελος όλων. Ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά σε έναν πόρο που δεν γνωρίζει όρια τομεακά, διοικητικά και εθνικά, η ανάγκη για συνεργασία στον προγραμματισμό και τη διαχείρισή του πρέπει να αποτελέσει και μια από τις προτεραιότητες στο πλαίσιο της Θαλάσσιας Στρατηγικής.

- Η ευρωπαϊκή «Γαλάζια Ανάπτυξη», δηλαδή η μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και του ναυτιλιακού τομέα, πρέπει να εξασφαλίσει τη συνοχή ανάμεσα στην ανάπτυξη και την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, το άλλο βασικό ζητούμενο της ευρωπαϊκής πολιτικής.

- **Η προσέγγιση της ανάπτυξης των περισσότερων τομέων γίνεται ως σήμερα υπό το πρίσμα του κάθε κλάδου, αφήνοντας εκτός προσέγγισης τις συνέργειες αλλά και τον προγραμματισμό άλλων τομέων.** Η πολλαπλή χρήση του χώρου και των πόρων, ενώ αποτελεί μια πραγματικότητα για τον θαλάσσιο χώρο, σπάνια αντιμετωπίζεται ως τέτοια. Εξετάζοντας συνολικά την ανάπτυξη όλων των τομέων στις ελληνικές θάλασσες, βλέπουμε ότι η γενική εικόνα χαρακτηρίζεται από τη διάχυτη και άμετρη επέκταση διαφορετικών δραστηριοτήτων, με κατά τόπους σημαντικές σημειακές συγκεντρώσεις. Αποτέλεσμα αυτής της μονοδιάστατης αντιμετώπισης, τόσο σήμερα όσο και ακόμα πιο πολύ στο μέλλον, είναι οι συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ των διαφόρων τομέων και η περαιτέρω εξάπλωσή τους στον χώρο προς αναζήτηση νέων περιοχών ανάπτυξης.
- Η προστασία των θαλασσών και η επίτευξη της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης, όπως ζητά η ευρωπαϊκή Οδηγία Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική θα πρέπει να αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της Γαλάζιας Ανάπτυξης, καθώς πολλοί οικονομικοί τομείς όπως η αλιεία, ο τουρισμός και οι υδατοκαλλιέργειες εξαρτώνται αλλά και ωφελούνται από το υγιές θαλάσσιο περιβάλλον.

Προτάσεις ανά τομέα

Αλιεία: Επίτευξη της αποτελεσματικής βιώσιμης διαχείρισης των αλιευτικών πόρων. Απαραίτητη η ανάπτυξη και η υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης και δεσμευτικής Εθνικής Στρατηγικής Αλιείας με κεντρικό στόχο έναν υγιή και ανταγωνιστικό ελληνικό αλιευτικό στόλο που αλιεύει με βάση τη βιωσιμότητα των ιχθυοποθεμάτων. Ανάπτυξη της οικοσυστημικής προσέγγισης και της συνδιαχείρισης των αλιευτικών πόρων με τη θεσμοθετημένη συμμετοχή των ίδιων των αλιέων, έχοντας ως βάση την επιστημονική έρευνα και συμβουλή.

Η ερασιτεχνική αλιεία πρέπει να αδειοδοτείται, να ελέγχεται και να ρυθμίζεται όσον αφορά στις ποσότητες, και τα μέτρα πρέπει να εφαρμόζονται με μεγαλύτερη συνέπεια.

Υδατοκαλλιέργειες: Βελτίωση των τεχνολογιών και των πρακτικών στις υδατοκαλλιέργειες, στον βαθμό που αυτή θα επιτρέψει τη μείωση των αρνητικών επιπτώσεων της δραστηριότητας παρά τη σημαντική ανάπτυξη. Ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του τομέα, ενδεικτικά μέσω της μέγιστης αναλογίας μετατροπής της τροφής σε παραγόμενο ψάρι, της μείωσης των επιπτώσεων από χημικά και φαρμακευτικές ουσίες, της υδρανάπαυσης, της βιολογικής υδατοκαλλιέργειας και της εφαρμογής προτύπων με βάση συστήματα πιστοποίησης. Διακυβέρνηση του τομέα που να διασφαλίζει την έγκαιρη και αποτελεσματική συμμετοχή των εμπλεκόμενων μερών.

Θαλάσσια αιολικά: Απρόσκοπτη και περιβαλλοντικά σωστή ανάπτυξη των ΑΠΕ και αντιμετώπιση τους πρωτίστως ως εργαλείου, για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τη μείωση της χρήσης ορυκτών καυσίμων, την ενεργειακή ασφάλεια και ανεξαρτησία, και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, και όχι μόνο ως επιχειρηματικής δραστηριότητας. Διαμόρφωση ενός σταθερού θεσμικού πλαισίου για τις ΑΠΕ, ενίσχυση της αποκεντρωμένης παραγωγής ενέργειας και της αυτοπαραγωγής με στόχο τη μείωση των απωλειών στο δίκτυο καθώς και του κόστους μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας και προώθηση τεχνικών διαχείρισης της ζήτησης και πολιτικών εξοικονόμησης ενέργειας. Οι οικολογικά ευαίσθητες περιοχές πρέπει να αποφεύγονται. Η χωροθέτηση νέων εγκαταστάσεων πρέπει να

ακολουθεί την αρχή της προφύλαξης, ενώ η λειτουργία τους πρέπει να συνοδεύεται από κατάλληλα προγράμματα παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων: Το WWF υποστηρίζει την αντιμετώπιση της Μεσογείου ως μιας περιοχής μηδενικής νέας εξερεύνησης ή εκμετάλλευσης πετρελαίου ή φυσικού αερίου. Το WWF είναι αντίθετο σε κάθε ανάπτυξη νέων σχεδίων αξιοποίησης υδρογονανθράκων, τόσο στην υφαλοκρηπίδα όσο και στον πυθμένα της Μεσογείου και καλεί στην παύση κάθε τρέχουσας δραστηριότητας εξερεύνησης με σκοπό την αξιοποίηση, ενώ για τις υφιστάμενες εξορύξεις πετρελαίου και φυσικού αερίου ζητά την εφαρμογή των αυστηρότερων προδιαγραφών περιβαλλοντικής προστασίας.

Η Μεσόγειος διαθέτει πληθώρα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που πάντως αποτελούν ένα περιορισμένο μόνο κομμάτι της πρωτογενούς ενεργειακής κατανάλωσης. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η ενεργειακή αποδοτικότητα θα συμβάλουν στην ενεργειακή ασφάλεια και ανεξαρτησία της ΕΕ με ένα πολύ πιο αποτελεσματικό και βιώσιμο τρόπο απ' ό, τι τα ορυκτά καύσιμα, συνεισφέροντας ταυτόχρονα στην επίτευξη των πρόσφατα διαμορφωμένων στόχων της ΕΕ για την ενέργεια και το κλίμα ως το 2030. Αντί οι χώρες της Μεσογείου να επενδύουν στην έρευνα νέων κοιτασμάτων οι οικονομικοί πόροι θα έπρεπε να διοχετευθούν στην ανάπτυξη των ΑΠΕ και την αξιοποίηση του «κοιτάσματος» της εξοικονόμησης ενέργειας.

Ανάπτυξη του παράκτιου χώρου: Άμεση εφαρμογή του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης της Μεσογείου.

Ο ανταγωνισμός μεταξύ των χρήσεων στον παράκτιο και νησιωτικό χώρο είναι ιδιαίτερα έντονος, και για τον λόγο αυτόν θα πρέπει καταρχάς και ενδεικτικά να δοθεί προτεραιότητα:

Στην αλλαγή του τρόπου με τον οποίο η πολιτεία αντιμετωπίζει τη χωροταξία και τη διαχείριση του χώρου εν γένει, στην ανάπτυξη και εφαρμογή ειδικού χωροταξικού σχεδίου για τον παράκτιο χώρο, στην ολοκληρωμένη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος, στον προσεκτικό σχεδιασμό επενδυτικών πολιτικών ως προς τη τουριστική κατοικία ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος επανάληψης του μοντέλου του μαζικού τουρισμού.

Χερσαίες πηγές ρύπανσης: Καλύτερη και πληρέστερη εφαρμογή των ευρωπαϊκών πολιτικών και Οδηγιών ώστε να μειωθούν κι άλλο οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις της βιομηχανικής παραγωγής. Εθνική παρέμβαση και για εγκαταστάσεις εκτός των Οδηγιών αυτών.

Πλήρης εφαρμογή και αναθεώρηση της Οδηγίας για την Επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων, υλοποίηση εθνικού σχεδιασμού διαχείρισης επικίνδυνων και μη αποβλήτων, συμπλήρωση και εκσυγχρονισμός του πλαισίου για τις απορρίψεις. Πλήρης εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα, καθώς και όλων των Οδηγιών που ρυθμίζουν την ποιότητα των υδάτων αλλά και τη ρύπανση από συγκεκριμένες πηγές, όπως τα νιτρικά γεωργικής προέλευσης. Προώθηση καινοτόμων λύσεων μικρής κλίμακας για την αντιμετώπιση της ρύπανσης από τα αστικά λύματα άτυπων οικισμών και μεμονωμένων κατοικιών.

Θέσπιση υψηλών στόχων ανακύκλωσης και νομικά δεσμευτικών στόχων μείωσης των θαλάσσιων απορριμμάτων, απαγόρευση των πλαστικών προϊόντων μιας χρήσης και των πλαστικών μικροσφαιριδίων, εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τη Θάλασσα Στρατηγική και εφαρμογή οικονομικών κινήτρων, προκειμένου η Ευρώπη να κινηθεί προς μια κυκλική

οικονομία χωρίς απορρίμματα. Απαγόρευση της απόρριψης πλαστικών σε χώρους διάθεσης απορριμμάτων (ΧΥΤΑ), κλείσιμο και αποκατάσταση των παράνομων ΧΑΔΑ σε παράκτιες περιοχές και νησιά.

Τουρισμός: Το WWF υποστηρίζει τους Στόχους της Μεσογειακής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για βιώσιμο τουρισμό που α) ενδυναμώνει την κοινωνική συνοχή και την πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη, βελτιώνει την ποικιλία και τις ιδιαιτερότητες της Μεσογείου και ενισχύει τις συνέργειες με άλλους τομείς, κυρίως την πρωτογενή παραγωγή, β) μειώνει τις δυσμενείς χωρικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού, ιδιαίτερα στις παράκτιες τουριστικές περιοχές, γ) αυξάνει την προστιθέμενη αξία του τουρισμού για τις τοπικές κοινωνίες και τους εμπλεκόμενους και δ) βελτιώνει τη διακυβέρνηση του τομέα.

Εξειδικεύοντας για την Ελλάδα, το WWF προτείνει την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων του παραδοσιακού μοντέλου των 3S (sun, sand, sea) και τον σχεδιασμό πράσινου, βιώσιμου και ηθικά υπεύθυνου τουρισμού μέσα από κατάλληλο χωροταξικό σχεδιασμό, προσδιορισμό των ορίων ανάπτυξης του τουρισμού στο πλαίσιο της φέρουσας ικανότητας, ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού, όπου και όπως αρμόζει. Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και σχεδιασμός αγροτικής, αλιευτικής και τουριστικής πολιτικής κατά τρόπο που να αποβαίνει η μία προς όφελος της άλλης. Επένδυση στην εκπαίδευση επαγγελματιών του τουρισμού στις νέες τεχνολογίες.

Θαλάσσιες μεταφορές: Ανάπτυξη της βιώσιμης ναυτιλίας στη Μεσόγειο με αποτελεσματικότερη πρόληψη των ατυχημάτων μέσω καλύτερων ελέγχων σκαφών και λιμανιών και αυξημένο επίπεδο ετοιμότητας, ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση της κίνησης στη Μεσόγειο.

Πιστή εφαρμογή των οδηγιών του Διεθνούς Οργανισμού Ναυτιλίας για τον θόρυβο και θερμοθέτηση της Μεσογείου θάλασσας ως περιοχής ελέγχου περιοχών θείου (SECA) με τις κατάλληλες διαδικασίες επιβολής.

Εφαρμογή της οικοσυστημικής προσέγγισης στη διαχείριση των λιμένων και έμφαση στην αξιοποίηση υφιστάμενων υποδομών και συνεκτίμηση των σωρευτικών επιπτώσεων στον παράκτιο χώρο ώστε να περιοριστεί η χωρική ανάπτυξη και επέκταση των βιομηχανικών λιμένων και άλλων εγκαταστάσεων. Τα λιμάνια πρέπει να χωροθετούνται με σεβασμό στην περιβαλλοντική νομοθεσία, και τις ανάγκες των προστατευόμενων ειδών και οικοτόπων.

Το νομικό και πολιτικό υπόβαθρο

Το 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθέτησε τη «Γαλάζια Βίβλο» για την Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ, Integrated Maritime Policy) με στόχο την «προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης τόσο της θαλάσσιας οικονομίας ειδικότερα όσο και των παράκτιων περιοχών γενικότερα, μέσω της βελτίωσης του συντονισμού μεταξύ των διάφορων τομειακών πολιτικών και μέσω της ανάπτυξης οριζόντιων εργαλείων». Το 2008 υιοθετήθηκε η Οδηγία Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική (2008/56/ΕΚ), ο περιβαλλοντικός πυλώνας της ΟΘΠ, η οποία στοχεύει να επιτύχει ή να διατηρήσει την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως το 2020. Στη συνέχεια, στις 23 Ιουλίου 2014 υιοθετήθηκε η Οδηγία για ένα Πλαίσιο Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού (2014/89/ΕΕ) ως ένα βασικό εργαλείο προκειμένου η εφαρμογή της ΟΘΠ να εξασφαλίσει την καλύτερη δυνατή χρήση του θαλάσσιου χώρου και να προωθήσει την οικονομική ανάπτυξη. Από το 2014 η ΕΕ έχει αναπτύξει τη «Γαλάζια Ανάπτυξη» ως μια μακροπρόθεσμη

στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και του ναυτιλιακού τομέα.

Μεθοδολογία

Αρχικά προσδιορίστηκαν οι οικονομικοί τομείς και οι πιέσεις που αυτοί ασκούν στο θαλάσσιο περιβάλλον. Για την περιγραφή του κάθε οικονομικού τομέα εξετάστηκε η σημασία του, οι πιέσεις που ασκεί και ο χωρικός εντοπισμός του τομέα και των πιέσεων στην κατάλληλη κλίμακα.

Οι αναλύσεις και οι χωρικές απεικονίσεις βασίστηκαν στον υφιστάμενο προγραμματισμό και τις εθνικές στρατηγικές, όπως διατυπώνονται σε αντίστοιχα κείμενα και εθνικά σχέδια, προσβάσιμες στατιστικές πηγές, βάσεις δεδομένων, έρευνες και μελέτες. Έγινε ιδιαίτερη προσπάθεια ώστε να εντοπιστούν τα πλέον ενημερωμένα και κατάλληλα γεωχωρικά, ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα.

Για την κάλυψη των προβλέψεων σε βάθος 20ετίας χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από ποικιλία μελετών και, όπου υπάρχει, απεικονίστηκε η εκτιμώμενη εικόνα για τις μελλοντικές δραστηριότητες. Η αβεβαιότητα που δημιουργεί η εξελισσόμενη οικονομική κρίση και ύφεση προκαλεί σημαντική δυσκολία εξαγωγής μελλοντικών προβλέψεων για την ανάπτυξη των τομέων σε εθνικό επίπεδο και για τον λόγο αυτόν οι προσεγγίσεις σε πολλά σημεία είναι ενδεικτικές.

Στην πορεία του προγράμματος αναδείχθηκαν στην Ελλάδα οι σημαντικές ελλείψεις δεδομένων. Ενδεικτικά αναφέρεται η αδυναμία συγκέντρωσης οικονομικών στοιχείων σε επίπεδο δραστηριότητας που δεν επιτρέπει τη βέλτιστη συγκριτική προσέγγιση της οικονομικής σημασίας των υποτομέων και δραστηριοτήτων. Σημαντική είναι ακόμα η έλλειψη γεωχωρικών δεδομένων για τις δραστηριότητες του παράκτιου χώρου, που δεν επιτρέπει την πλήρη απεικόνιση των πιέσεων που ασκούν αυτές οι δραστηριότητες στο περιβάλλον.